

Pappamånader – för autonomins skull?

En normativ analys om huruvida en kvoterad
föräldraförsäkring möjliggör varje individs rätt att själv forma
sitt liv

Abstract

The debate about Daddy Months in the Swedish parental insurance as a method to increase gender equality is lively. Advocates for Daddy Months mean that making a part of the parental insurance only available to father's, increases gender equality while opponents mean that they restrict individual autonomy.

The biggest debate in today's political philosophy is supposedly between communitarians and individualists. Two of the Swedish parties in parliament are individualistic in the sense that they value the individual over the community and mean that the state is supposed to stay neutral in each individual's life choices. At the same time they argue for different positions in the debate concerning Daddy Months.

This paper aims to define an equal autonomy principle based on theories from a number of individualist philosophers. The arguments for Daddy Months are normatively analyzed with the purpose to examine if Daddy Months can be justified according to the equal autonomy principle. The equal autonomy principle's goal is that the consequences of state interventions ensure each individual's autonomy. Since the result of Daddy Months have not yet been proven, the question of if they are justified according to the equal autonomy principle is still unanswerable.

Nyckelord: individualism, autonomi, jämställdhet, pappamånader, föräldraförsäkring.

Antal ord: 9 974

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte.....	2
1.2 Metod och material.....	2
1.2.1 Empiriskt material.....	2
1.2.2 Normativ metod.....	2
1.3 Avgränsningar.....	4
2 Pappamånader	5
2.1 Den politiska debatten om pappamånader.....	5
2.1.1 Pappamånader främjar jämställdheten.....	5
2.1.2 Pappamånader inskränker föräldrarnas frihet.....	7
3 Den jämställda autonomiprincipen	9
3.1 Autonomiprincipen.....	9
3.2 Rättviseprincipen.....	10
3.3 Principen om lika omtanke och respekt.....	11
3.4 Differensprincipen.....	12
3.5 Feminism.....	13
4 Analys	15
4.1 Pappamånader möjliggör individens autonomi.....	15
4.2 Pappamånader hindrar individens autonomi.....	18
5 Slutsats	22
5.1 Slutdiskussion.....	22
5.2 Slutsats.....	25
6 Referenser	26
6.1 Litteratur.....	26
6.2 Internetkällor.....	26
6.3 Offentliga dokument.....	27
6.4 Tidningar.....	27

1 Inledning

Föräldraförsäkringen anses vara en av de viktigaste delarna av den svenska välfärden då den möjliggör för föräldrar att kombinera arbetslivet och familjelivet genom ersättning vid föräldraledigheten. Föräldraförsäkringen är mycket omdebatterad och reformeras kontinuerligt. Föräldraförsäkringen infördes 1974 för att möjliggöra även för mammor liksom pappor att stanna hemma med sitt nyfödda barn (Prop. 1973:47). Då mammor tog ut långt mycket mer av föräldraförsäkringen jämfört med pappor reserverades år 1995 en månad till vardera föräldern. Denna månad kunde alltså inte överlåtas till den andra och var därmed tvungen att tas ut av varje förälder. Då den reserverade månaden syftade till att framförallt fler pappor skulle ta ut mer av föräldraledigheten kom den att kallas pappamånaden. År 2002 infördes en andra pappamånad och 2015 en tredje. Idag är alltså 90 dagar reserverade till vardera föräldern och kan inte överlåtas till den andra. Tas dessa 90 dagar inte ut brinner de inne (Mot. 2014/15:646).

De så kallade pappamånaderna är det främsta föremålet för debatten gällande föräldraförsäkringen inom dagens svenska politik. Det råder enighet om att en lång föräldraledighet får livslånga konsekvenser för föräldrarnas löneutveckling, karriärmöjligheter och i längden även pensionen. Dessa konsekvenser drabbar framförallt kvinnor då de tar ut mer av föräldraledigheten och därför distanserar sig från arbetsmarknaden under en längre period än män (Prop. 2014/15:124). Förespråkarna för pappamånader menar därför att insatsen krävs för att öka jämställdheten i samhälle. Meningsmotståndare menar snarare att lagstiftning inskränker familjers självbestämmanderätt och att andra åtgärder krävs för att komma till rätta med jämställdheten i samhället (Holmin 16-08-18). Liberalerna och Kristdemokraterna är två svenska partier som båda bedriver liberal familjepolitik och värderar individens rättigheter framför kollektivets men har tagit position för var sin sida av debatten angående pappamånader. Båda partier anses vara individualistiska enligt moder politisk filosofi och baserat på individualistiska principer och liberal feminism ämnar detta arbete definiera en så kallad jämställd autonomiprincip mot vilken de två individualistiska partiernas argument angående pappamånader kommer avgöra om pappamånader är ett rättfärdigat medel för att möjliggöra varje individs autonomi.

1.1 Syfte

Med en normativ utgångspunkt syftar följande arbete till att utreda om pappamånader är rättfärdigade enligt den jämställda autonomiprincipen som ett medel för att möjliggöra varje individens autonomi. Med individens autonomi enligt den jämställda autonomiprincipen menas att varje individ har likvärdiga möjligheter att välja och genomföra autonomt valda livsprojekt. Staten får inte lägga någon moralisk värdering i individers val av livsprojekt utan statens enda uppgift är att se till att ett livsprojekt inte hindrar någon annans livsprojekt (Rothstein s. 44-45). Syftet med följande arbete är alltså att utreda om pappamånader är ett rättfärdigt medel för staten att använda för att skapa likvärdiga möjligheter för varje individ att fullfölja sitt livsprojekt enligt den jämställda autonomiprincipen, eller om staten genom pappamånader snarare tar ställning i vad som är ett moraliskt gott livsprojekt samtidigt som den hindrar vissa individer från möjligheten att fullfölja sina livsprojekt. Arbetet kommer därför ha som ambition att svara på frågeställningen:

Kan pappamånader rättfärdigas som ett medel för att möjliggöra varje individs autonomi enligt den jämställda autonomiprincipen?

1.2 Metod och material

1.2.1 Empiriskt material

För att redogöra för båda de politiska partiernas argument i frågan om pappamånader kommer materialinsamlingen baseras på källor där partierna självständigt uttalar sig i frågan. Material kommer därför samlas från debattartiklar skrivna av representanter från de båda partierna, artiklar där representanter från partierna uttalar sig, från partiernas respektive hemsidor och från offentliga dokument signerade respektive parti. Material i form av exempelvis allmänna artiklar om ämnet eller offentliga dokument signerade andra partier kommer därför undvikas då, även om materialet i fråga stödjer samma åsikt, inte representerar partiets självständiga åsikter och bidrar därför inte till syftet för detta arbete. Övrigt empiriskt material som behandlas i arbetet men inte belyser den politiska debatten kommer hämtas från offentliga dokument.

1.2.2 Normativ metod

Följande arbete har som ambition att analysera fallet om pappamånader kan rättfärdigas utifrån begreppet den jämställda autonomiprincipen. Teoriavsnittet i

detta arbete ämnar bilda och definiera begreppet som vidare kommer att användas vid analysen. Begreppet den jämställda autonomiprincipen kommer att bildas och byggas upp av ett antal olika principer skapade av olika individualistiska teoretiker och kompletteras med ett feministiskt filter. Jämställdhet syftar oftast till jämställdhet mellan könen. I teoriavsnittet ämnar termen jämställdhet understryka vikten av båda könens likvärdiga rätt till autonomi. Termen autonomi kommer att preciseras med hjälp av de olika principer som förklarar medborgarens förhållande till staten och hur detta förhållande bör se ut för att individen ska anses vara autonom. De principer som valts att använda vid bildandet av begreppet den jämställda autonomiprincipen har samtliga en individualistisk och liberal grund, det vill säga att principerna står för att staten ska förhålla sig neutral vid varje individs val av livsprojekt (Badersten 2006, s. 84-85). Vidare är principerna utvalda av anledningen att de behandlar medborgarens relation till staten med målet att säkra individens autonomi. Den jämställda autonomiprincipens intension, eller begreppsinnehåll, preciseras av de krav varje enskild princip, som den jämställda autonomiprincipen är uppbyggd på, ställer på statens förhållande till medborgaren. Begreppets extension, eller begreppsomfång, är de företeelser som faktiskt faller under begreppet. Den jämställda autonomiprincipen syftar till statliga åtgärder, eller den medvetna avsaknaden av dessa, som syftar till att säkerställa en individs autonomi med fokus på jämställdhet. I detta arbete är begreppsinnehållet omfattande, det vill säga att den jämställda autonomiprincipen innehåller många egenskaper som ska uppfyllas för att något ska falla under begreppet. Begreppsomfånget är därför mer begränsat (ibid. s. 86-87).

Arbetet kommer bygga på en normativ så kallad givet att-analys. Syftet med givet att-analysen är inte att ta normativ ställning utan att problematisera olika ställningstaganden. I detta fall utgår alltså arbetet från de båda partiernas ideologiska grundsyn, nämligen individualismen och den jämställda autonomiprincipen vars syfte är att möjliggöra för varje individ att kunna fullfölja sitt autonomt valda livsprojekt. I den normativa analysen för detta arbete är utgångspunkten alltså *givet att* den jämställda autonomiprincipen är den främsta rättvisepincipen, är pappamånader då ett rättfärdigat medel för att möjliggöra individens autonomi? Det är en omformulering av och med samma syfte som den frågeställning arbetet ämnar svara på (ibid s. 44).

Enligt den jämställda autonomiprincipen är värdet autonomi det högsta målet för samhället och därför ett egenvärde, det vill säga gott för sig. Med egenvärde menas att värdet, i detta fall autonomi, är gott för sin egen skull och oberoende av yttre omständigheter eller konsekvenser det för med sig (ibid. s. 25). Den jämställda autonomiprincipen menar att varje människa ska vara fri att själv forma sitt liv efter sina egna önskemål och måste därför ha jämlika möjligheter till detta som alla andra. De två partier som behandlas i detta arbete tar båda ställning för den jämställda autonomiprincipens främsta mål, individens autonomi, men tar skilda ställningstagande i om detta uppnås genom jämlikhet eller frihet, pappamånader eller inte pappamånader. I det här fallet är alltså frihet och jämlikhet så kallade instrumentella värden, det vill säga värden som är goda

i förhållande till de konsekvenser de medför men har inte ett värde i sig. Frihet eller jämlikhet har inget värde om de i sin tur inte leder till varje individs möjlighet till autonomi (ibid. s. 25-26).

Vidare bygger autonomiprincipen på en så kallad konsekvensetik. Det är konsekvenserna av en handling som bildar utgångspunkten för den moraliska värderingen. Detta arbete ämnar utreda om pappamånader som medel leder till konsekvensen autonomi för varje individ. Arbetet undersöker alltså för om konsekvenserna av pappamånader inskränker på eller förstärker individens möjlighet till autonomi, och om pappamånader därmed kan rättfärdigas (ibid. s. 32-33).

1.3 Avgränsningar

Den jämställda autonomiprincipen kommer att grundas på teorier som betecknas som individualistiska, där motsatsen är kommunitaristiska. Uppdelningen mellan individualism och kommunitarism anses vara allmänt vedertagen i moder politisk filosofi (Avineri & de-Shalit 1992, s. 1) och kommer vidare beskrivas längre fram i arbetet. Debatten angående pappamånader behandlas av samtliga riksdagspartier men i detta arbete har valet fallit på att behandla de partier som anses vara individualistiska. De svenska riksdagspartier som anses vara kommunitaristiska har i stort sätt samma åsikt i frågan om pappamånader och det är därför mer intressant att undersöka varför olika individualistiska partier har skilda åsikter i frågan.

Vidare har två individualistiska svenska riksdagspartier valts ut för vidare analys. Dessa två partier har uttalat sig mest i frågan angående pappamånader och har tagit strid för var sin sida. Övriga individualistiska svenska riksdagspartier har inte varit lika synliga i debatten och lämnas därför utanför detta arbete.

I följande arbete har även avgränsningar gjorts angående vilken typ av familj som analyseras. Den allmänna debatten angående föräldraförsäkring och pappamånader syftar till att kvinnor påverkas negativt av att män tar ut mindre av föräldraförsäkringen och att det ojämna uttaget därmed påverkar kvinnans autonomi. I det här arbetet kommer därför termerna ”familj” och ”föräldrar” endast syfta till tvåkönade par med gemensamma barn. Samkönade par, ensamstående föräldrar och andra familjekonstellationer kommer därför medvetet att utelämnas i detta arbete.

Den svenska föräldraförsäkringen är omfattande och har fler beståndsdelar än endast föräldraledigheten. Då arbetet inte syftar till att redogöra för föräldraförsäkringen i sin helhet utan endast analysera det faktum att kvinnor är föräldralediga längre än män och hur detta påverkar dem kommer termerna ”föräldraförsäkring” och ”föräldraledighet” användas synonymt och syfta på den tid föräldrar är lediga från sina arbeten för att ta hand om sina små barn. Vidare förtydliganden eller djupdykningar i föräldraförsäkringen som helhet kommer därför inte göras då det inte bidrar till analysen.

2 Pappamånader

De så kallade pappamånaderna som ett verktyg att främja jämställdheten har varit omdebatterat i decennium. Senast ämnet var omtalat i den politiska debatten var inför riksdagsvalet 2018 när den socialdemokratiska regeringens utredare, Lars Arrhenius, föreslog att antalet öronmärkta månader, pappamånader, bör förlängas från tre till fem. Enligt regeringens utredare har de tidigare införda pappamånaderna haft effekt på arbetet för jämställdhet då allt fler pappor tar ut en större andel av föräldraledigheten än tidigare. Samtidigt är uttaget fortfarande inte jämställt i bemärkelsen att kvinnor tar ut 75 procent av det totala antalet dagar och 90 procent under barnets första två år (Wikén 18-12-2017). Kritikerna till förslaget var samtidigt många. Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch Thor menar att förslaget inskränker på föräldrarnas möjlighet att själva bestämma över hur de vill lägga upp sin föräldraledighet och att förslaget främst drabbar kvinnor och barnen när dagarna brinner inne om pappan inte har möjlighet att ta ut sina öronmärkta månader (Busch Thor 29-12-2017). Liberalerna, som varit med och tagit fram de första tre pappamånaderna, anser att dessa haft tydlig positiv effekt för jämställdheten (Sydsvenskan 18-11-2017).

Även om debatten angående pappamånader är mångsidig är konsekvenserna av ett ojämnt uttag av föräldraförsäkringen entydig. Kvinnor tar i allmänhet större ansvar för hem- och omsorgsarbetet och tar därför ut mer av föräldraförsäkringen och arbetar i större utsträckning deltid vilket resulterar i att kvinnor får en svagare ställning på arbetsmarknaden. En lång frånvaro från arbetsmarknaden i form av föräldraledighet och deltidsarbete resulterar ofta i en sämre löneutveckling, inkomst, pension och sämre karriärmöjligheter (prop. 2014/15:124, s. 6). Debatten om pappamånaders varande eller icke-varande är alltså mångsidig och vidare kommer Liberalernas respektive Kristdemokraternas åsikter i frågan angående pappamånader presenteras.

2.1 Den politiska debatten om pappamånader

2.1.1 Pappamånader främjar jämställdheten

Liberalerna, före detta Folkpartiet, har varit med och infört de hittills tre pappamånaderna (liberalerna 1, 2018). Inför riksdagsomröstningen 2015 om den tredje pappamånaden menade liberalen Birgitta Ohlsson att jämställdhet sällan kommer av sig själv utan kräver medveten politik och att jämställdhet börjar i familjen. Ohlsson menar vidare att de tidigare införda pappamånaderna har gett

resultat i form av att fler pappor valt att stanna hemma och ökat mammors möjligheter på arbetsmarknaden. Vissa kallar pappamånaderna för ett övergrepp på familjens självbestämmande, men Ohlsson kallar det för myrstegsfeminism mot ett jämställt samhälle (Ohlsson 11-11-2015).

Många liberaler ville ta steget längre. Liberala ungdomsförbundet ville snarare se en helt individualiserad föräldraförsäkring där dagarna fördelas lika mellan föräldrarna. Liberala Kvinnor ville se en tredelad föräldraförsäkring, alltså där en tredjedel av föräldraförsäkringen är reserverad för varje förälder och den sista tredjedelen är upp till föräldrarna att fördela mellan sig. Liberala Kvinnors Gulan Avci säger till Expressen 2015 att Liberala Kvinnor kommer fortsätta kämpa för en mer individualiserad föräldraförsäkring som inte cementerar olika förutsättningar för kvinnor och män att kombinera familjeliv och karriär (Jakobson 22-11-2015).

Liberala ungdomsförbundets (LUF) ställningstagande i frågan om en individualiserad föräldraförsäkring grundar sig i den liberala synen på människan som enskild byggsten, inte kollektivet så som familjen. Fram till att kvinnor och män skaffar barn råder relativt lika förutsättningar på arbetsmarknaden, sedan ökar löneskillnaderna. År 2015 var lönegapet mellan kvinnor och mäns livsinkomst 3,6 miljoner kronor. LUF menar att det är kön snarare än ekonomiska faktorer som avgör vem av föräldrarna som till störst del ansvarar för hemmet och tar ut mest av föräldraförsäkringen. Det resulterar i sämre karriärmöjligheter, sämre löneutveckling och längre pension. Även kvinnor som inte skaffar barn drabbas negativt av stereotypa könsnormer då arbetsgivare förväntar sig att kvinnor i allmänhet kommer vara föräldralediga under en längre tid. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering menar att om pappor tog ut en extra månad av föräldraförsäkringen skulle kvinnors lön öka med sex procent. LUF menar vidare att föräldraförsäkringen är ett privilegium som ingen tvingas använda och kan avstå om man inte vill vara föräldraledig. Samtidigt anser LUF att det är orimligt att vårt välfärdssystem bidrar till löneskillnader och att det är oacceptabelt att föräldraförsäkringen i sin nuvarande form reproducerar ojämställdhet (Nordlund m.fl. 22-06-2015).

När förslaget om att inför fem pappamånader kom under 2017 tog Liberalerna ett steg tillbaka. De anser sig vara stolta över de tre pappamånader de varit med och infört men att det nu är dags att lägga kvoteringen på is (Olsson 24-10-2017). I en rapport från Liberalernas jämställdhetspolitiska arbetsgrupp konstateras det att uppgiften som liberaler är att möjliggöra för varje människa oavsett kön att ha samma förutsättningar när de gör sina val. Dagens utformning av föräldraförsäkringen befäster snarare traditionella könsmonster. Liberalerna vill behålla de tre pappamånader som finns idag och har som fortsatt mål att föräldrar ska dela helt lika på föräldraförsäkringen (liberalerna 2, 2018).

2.1.2 Pappamånader inskränker föräldrarnas frihet

När förslaget om att reservera fem månader av föräldraförsäkringen till vardera föräldern presenterades var kritiken hård från framförallt Kristdemokraterna. Partiledare Ebba Busch Thor menar på att förslaget inskränker föräldrars möjligheter att själva forma sitt föräldraskap och besluta om hur man vill lägga upp föräldraledigheten. Vidare menar Busch Thor att föräldraförsäkringen är en av de viktigaste delarna i den svenska välfärden just för att den säkrar en trygg start i livet för små barn genom att möjliggöra för föräldrar att vara hemma under en längre period. Föräldraförsäkringen har nu istället kommit att bli ett statligt påtryckningsmedel mot familjer och ett redskap för tvångskvotering (Busch Thor 06-07-2018).

Sveriges familjer ser allt mer olika ut men istället för att öka flexibiliteten för att kunna anpassas efter varje familjs unika behov, skärps reglerna för föräldraförsäkringen till priset av att alla dagar inte tas ut (ibid). De fem månader som låses till vardera föräldern får alltså under inga omständigheter överlåtas, förutom om den ena föräldern avtjänar ett fängelsestraff. Om föräldern är egenföretagare och inte kan vara ledig för företagets skull eller föräldrar som av andra omständigheter inte har möjlighet att vara ledig under en längre period brinner dagarna istället inne. Försäkringskassan har konstaterat att allt fler föräldradagar brinner inne år efter år som ett resultat av att män inte tar ut mer av föräldraledigheten trots införandet av pappamånader. Den trygghet som föräldraförsäkringen ämnar skapa går alltså förlorad när barn tidigare tvingas börja i förskolan. Samtidigt stannar allt fler kvinnor hemma obetalt när dagarna brinner inne för att säkra barnens trygga start i livet vilket leder till att kvinnan blir än mer ekonomiskt beroende av mannen (Busch Thor 29-12-2017).

Varje familj har unika förutsättningar och önskningar. En del mammor ammar längre än andra, en del ammar inte alls. Genom att inför fem pappamånader bestämmer staten när amningen ska vara avslutad, nämligen efter nio månader då mamman inte längre får vara föräldraledig. En del mammor vill vara hemma så länge som möjligt, en del pappor vill det samma. Ebba Busch Thor menar att det inte är upp till politiker att bestämma över vad varje enskild familj vill eller vad som fungerar för dem, det är upp till varje familj själva att besluta om (Busch Thor 29-12-2017). Kristdemokraterna vill betona förutsättningarna och inte utfallet, vilket innebär en acceptans för att varje familj väljer olika. Politiken ska underlätta för familjer att kombinera familjeliv och arbetsliv genom att öka familjers valfrihet så att varje familj kan forma sin vardag efter familjens egna förutsättningar (kristdemokraterna 1, 2018).

På kristdemokraternas hemsida tar partiet ställning för att kvinnor och män ska ha lika förutsättningar för att forma sina liv utifrån sina egna önskemål och uppmärksammar samtidigt att så inte är fallet idag (kristdemokraterna 2, 2018), ekonomiska skillnader kvarstår fortfarande mellan män och kvinnor. Busch Thor skriver i Dagens Industri att Kristdemokraterna vill se en verklig jämställdhet som bygger på kvinnor och mäns lika rätt- och skyldigheter utan att stänga in individen i toppstyrda ramverk. Kvinnors val ska respekteras på samma sätt som mäns och ska inte skuldbeläggas oavsett om de väljer att avstå yrkeslivet under

en period eller överlåter merparten av föräldraledigheten på sina män (Busch Thor 28-08-2018). Idag hetsas många kvinnor tillbaka till arbetet då heltid hyllas som ideal även när barnen är små. Dagens samhälle bygger på gamla strukturer då arbete och familjeliv sällan gick hand i hand och kvinnor idag tvingas anpassa sig efter en omodern arbetsmarknad. Två år efter andra barnet fördubblas sjukskrivningarna bland kvinnor jämfört med män. Samtidigt visar statistik från försäkringskassan att den grupp som löpte störst risk för sjukskrivning var de kvinnor som hade mer kvalificerade arbeten än sina män och delade föräldraförsäkringen lika. Busch Thor menar att detta om något får stora konsekvenser på kvinnors karriärmöjligheter och löneutveckling samtidigt som denna typ av kvotering snarare försvårar för kvinnor än att hjälpa dem. Det är alltså ovisst om reformen för med sig någon positiv förändring men den drabbar redan kvinnor som är ekonomiskt utsatta (Busch Thor 07-08-2018).

3 Den jämställda autonomiprincipen

Den främsta debatten inom politisk filosofi idag anses äga rum mellan individualister och kommunitarister. Denna relativt nya debatt blev aktuell efter John Rawls publicerade sitt verk *A Theory of Justice* 1971 baserat på individualistiska termer och på hans liberala inställning till distributiv rättvisa. Motreaktionen till Rawls nya liberalism och individualismen blev den så kallade kommunitarismen som menar att staten bör stå för vissa kollektiva moraliska principer. Rawls nya teori om distributiv rättvisa och hans rättvisepincip syftar indirekt till den moderna välfärdsstaten och dess utformning (Avineri & de-Shalit 1992, s. 1). Individualisten Ronald Dworkin förespråkar sin liberala princip om lika omtanke och respekt gällande statens förhållande till medborgaren, och liksom Rawls förespråkar han en differensprincip gällande fördelning av resurser inom en välfärdsstat. Likt Rawls och Dworkin grundar även Bo Rothstein en så kallad autonomiprincip på den individualistiska demokratisynen och den liberala rättviseidén (Rothstein 2010, s. 44; 54). Gemensamt för dessa principer är att de förespråkar medborgarens autonomi och statens neutralitet vid medborgarens val av livsprojekt, samt är grundade på liberala och individualistiska idéer. Samtidigt kritiserar samtliga principer för sin avsaknad av teorier som syftar till jämställdhet. Fortsättningsvis kommer därför begreppet den jämställda autonomiprincipen användas som ett samlingsnamn för samtliga tidigare nämnda principer där dessa kompletteras med ett feministiskt filter. Vidare kommer samtliga principer redogöras för mer ingående och feminismen kommer att presenteras med inriktning på de liberalfeministiska teorier som på ett naturligt sätt knyter an med de övriga principer som behandlas i detta arbete.

3.1 Autonomiprincipen

Autonomiprincipen, som Rothstein väljer att kalla den, eller principen om statens neutralitet, menar att staten ska förhålla sig neutralt till varje individs val och fullföljande av livsprojekt. Staten får vidare inte begränsa medborgarens möjligheter att förverkliga sina livsprojekt bara för att majoriteten anser vissa livsprojekt mindre lämpliga. Statens uppgift är endast att se till att en medborgares val av livsprojekt inte hindrar en annan medborgares möjlighet att fullfölja dennes livsprojekt (Rothstein 2010, s. 45). Detta innebär i förlängningen alltså inte att staten behöver behandla alla medborgare exakt lika. Staten har rätt till ojämlig fördelning och behandling av medborgare om det skapar likvärdiga förutsättningar för varje medborgare att fullfölja sitt livsprojekt så länge denna ojämliga fördelning inte försämrar en annan medborgares möjligheter att fullfölja

sitt livsprojekt (ibid. s. 46). Staten kan alltså bara vara neutral i förhållandet till medborgarens val av livsprojekt om staten också skapar likvärdiga möjligheter att förverkliga dessa. Politiska institutionerna måste då vara konstruerade så att de kan accepteras av alla medborgare, oavsett deras skilda åsikter om vad som är ett moraliskt korrekt livsprojekt. Politiska institutioner ska alltså inte stå för någon specifik uppfattning om vad det goda livet är utan endast ger medborgarna likvärdiga möjligheter att själva besluta om vad som är moraliskt korrekta livsprojekt (ibid. s. 58-59).

Statens uppgift är alltså att möjliggöra för medborgaren att på ett ansvarsfullt sätt fullfölja sina autonomt valda livsprojekt. Autonomiprincipen ställer därför krav på medborgarens förmåga att fatta självständiga beslut utan att påverkas av falsk eller undermålig information om konsekvenserna av deras val. Statens uppgift bör därför även vara att tillhandahålla fullständig information om konsekvenserna av olika livsprojekt. Valet av livsprojekt som inte varit njutbara med facit i hand kan inte anses vara autonoma och staten bör därför tillhandahålla mer kunskap så dessa livsprojekt överges innan de påbörjats och därför avvisas efter att medborgaren har fått tid till reflektion. På det sättet upprätthåller staten sin neutralitet samtidigt som den vägleder medborgaren till att inte ta sig an livsprojekt som inte kan anses vara autonomt valda då de inte är njutbara (ibid. s. 62-63).

3.2 Rättvisprincipen

Den liberala teoretikern John Rawls använder inte begreppet autonomiprincipen men hans rättvisprincip stödjer samma individualistiska grundsyn som Rothsteins autonomiprincip och bidrar därför till definitionen av den jämställda autonomiprincipen liksom den kallas i detta arbete.

Rawls menar att hans rättvisprincip syftar till den politiska uppfattningen av rättvisa och omfattar moraliska uppfattningar inriktade på politiska, sociala och ekonomiska institutioner i moderna demokratier. Rättvisprincipen försöker därför bygga på grundläggande intuitiva idéer som finns inbäddade i de politiska institutionerna hos en demokratisk stat och de allmänna traditionerna i dess tolkningar (Rawls 1992, s. 187-188).

Rawls syfte med rättvisprincipen är att skapa nya konstitutionella principer med en säkrare och mer accepterad bas än de som tidigare dominerat stater och som garanterar mer grundläggande rättigheter och friheter. Samtidigt ämnar Rawls med rättvisprincipen att skapa grundläggande politiska överenskommelser som kan accepteras oavsett politisk ståndpunkt. Rawls har därför delat upp sin rättvisprincip i två principer vilka ämnar vara riktlinjer för hur politiska institutioner ska säkerställa medborgarnas frihet och jämlikhet samt att tydliggöra för ur vilken ståndpunkt dessa principer kan ses som mer lämpliga än andra rättvisprinciper (ibid. s. 190-191). Dessa två rättvisprinciper lyder:

1. Varje människa har rätt till den största uppsättning grundläggande friheter som är förenliga med att alla har liknande friheter.

2. Sociala och ekonomiska ojämlikheter skall arrangeras så att de är både
 - a. Till största möjliga nytta för de sämst ställda, och
 - b. Knutna till yrken och ställning som står lika öppna för alla under betingelser präglade av lika möjligheter (ibid. s. 191).

För att säkerställa att principerna kan accepteras av alla medborgare görs inga försök till att ta ställning i moraliska frågor då Rawls anser att de moraliska frågorna är för viktiga för att kunna lösas politiskt. Individuella uppfattningar i moraliska frågor, likt vad som är ett gott liv, skiljer sig mellan medborgare och kan endast påverkas med hjälp av statligt tvång, vilket inskränker medborgarens grundläggande frihet. Rawls anser att det inte går att nå en filosofisk sanning om moraliska frågor och kan därför inte ligga till grund för en politisk uppfattning om rättvisa i ett demokratiskt samhälle. Rättvisepriinciperna är alltså utformade så att de kan accepteras av alla i ett demokratiskt samhälle oavsett politisk eller moralisk övertygelse (ibid. s. 194).

Rawls rättvisepriinciper är av honom uppdelade i en prioriteringsordning där den första är Frihetens Prioritet; friheten kan endast begränsas i syfte att öka friheten. Därefter rangordnas den andra prioritetsregeln nämligen Rättvisans Prioritet framför Effektivitet och Valfärd. Alltså har lika frihet prioritering före lika möjligheter som i sin tur går före lika resurser. Samtidigt kvarstår Rawls grundtanke om att ojämlikheter endast är tillåtna så länge de gynnar de sämst ställda, alltså att ojämlikhet är tillåtet endast om de förbättrar någons ursprungliga situation men otillåtna om de inskränker på dennes rättmätiga andel (Kymlicka 1990, s. 61).

3.3 Principen om lika omtanke och respekt

Även Dworkins princip om lika omtanke och respekt grundar sig på individualismen. Dworkin menar att staten ska behandla alla medborgare med lika omtanke och respekt. Med lika omtanke menar Dworkin att staten inte får fördela resurser ojämnt för att man anser att vissa medborgare är värda mer än andra. Med lika respekt syftar Dworkin snarare på att staten inte får begränsa en medborgares frihet att välja och fullfölja sitt eget livsprojekt bara för att majoriteten anser att det finns bättre sätt att leva på. Medborgare har, enligt Dworkin, egna uppfattningar om vad som är ett gott och fullvärdigt liv och staten ska aldrig söka uppmuntra eller förhindra något livsprojekt. Statens uppgift är endast att se till att en medborgares livsprojekt inte hindrar en annan medborgares livsprojekt (Rothstein 2010, s. 45). Samtidigt säger inte Dworkins teori om lika omtanke och respekt något om hur omfattande staten ska vara gällande fördelningspolitik eller social trygghet. Med lika omtanke och respekt menas bara att varje medborgare ska behandlas likvärdigt med varje annan medborgare. Enligt Dworkin står medborgarens individuella rättigheter alltid över kollektivets eller statens målsättningar och medborgarens rätt får alltså inte kränkas med argument likt att något annat skulle bringa ett stort antal medborgare större lycka (ibid. s. 48).

Enligt Dworkin saknar dock inte liberalismen, eller autonomiprincipen, en känsla av gemenskap bara för att man sätter individen före kollektivet. En medborgare uppfattar sig ofta, enligt Dworkin, som en integrerad del av en politisk gemenskap så länge denna politiska ordning är begränsad just till officiella och politiska. Dworkin menar att denna sociala integration som han kallar det är fundamentet av liberalismen och individualismen (Dworkin 1992, s. 207). Dworkin hävdar att just för att den autonoma principen begränsar statens makt över individens moraliska åsikter stärks känslan av gemenskap i samhället. Om det politiska samtalet skulle syfta kring att en majoritet bestämde över vad som var ett moraliskt gott liv för alla, skulle det politiska samtalet infekteras av misstänksamhet och korruption för att bilda en majoritet i frågor. Statens neutralitet i moraliska frågor är alltså ytterst viktig enligt Dworkin för att behålla en god moral i samhället (ibid. s. 208-210).

3.4 Differensprincipen

Vidare tar Dworkin, liksom Rawls, ställning för en differensprincip som syftar till att vara ”ambitions känslig” och ”talang-okänslig”. Rawls argumenterar för den differensprincip som syftar till rättvis fördelning. Han menar att ingen förtjänar att gynnas av naturgivna begåvningar, det vill säga exempelvis kön, ras eller vissa färdigheter, så länge inte även de som har mindre naturgivna begåvningar även gynnas av detta. Samhället ska ordnas så att ingen förlorar eller tjänar på de naturgivna talanger denna fått utan att få eller ge kompensation för detta (Kymlicka 1990, s. 65). Dworkin i sin tur illustrerar en ambitionskänslig fördelningsplan som en auktion där alla deltagare har hundra snäckskal var att spendera. Deltagarna använder sina snäckskal för att buda på de resurser som passar deras livsval bäst och om auktionen fungerar kommer alla deltagare vara nöjda, då ingen hellre skulle ha någon annan resursandel än sin egen. Även om deltagarna skulle ha olika inkomster skulle ingen vara missnöjd då man fått de resurser man önskar enligt sin egen livsplan och auktionen klarar därför vad Dworkin kallar avundsjukeprovet (ibid, s. 85).

Samtidigt kommer avundsjukeprovet bara bestå om man utgår ifrån att alla deltagare har samma förutsättningar och inte är begränsade av brist på naturgivna förmågor. Dworkin målar upp en hypotetisk bild av att alla är beredda att avsätta 30 procent av sina resurser som försäkring ifall man skulle drabbas av naturgivna handikapp, t.ex. sjukdom eller liknande. Mer än så skulle ingen kunna avsätta på försäkringen då inget skulle finnas kvar till att använda till sina livsmål. Samtidigt är summan för liten för att fullt kompensera för de naturgivna handikapp vissa lider av och lösningen kallas därför av Dworkin för ”näst-bästa”-teorin men är samtidigt rättvis då den är ett resultat av en rättfärdig beslutsprocess (ibid. s. 88-89).

3.5 Feminism

Grunden till liberalismens sägs ligga i synen på att frihet leder till jämlikhet. Samtidigt är en av de största kritikerna mot liberalismens dess avsaknad av teorier för jämlikhet mellan könen. (Kymlicka 1990, s. 98). Genom att kombinera de tidigare presenterade principerna med inslag av liberal feminism som på ett naturligt sätt knyter an till tidigare principer kan därför en jämställd autonomiprincip definieras som tar höjd för likväl individens autonomi som kvinnans autonomi.

I boken *Modern Politisk Filosofi* skriver Will Kymlicka att trots att lagstiftning mot könsdiskriminering har upprättats finns fortfarande en accepterad "Olikhetssyn" kvar som i viss mån tar hänsyn till skillnaden mellan kvinnor och män. Särbehandling av könen är legitim enligt olikhetssynen när den syftar till att ge kvinnor samma förutsättningar som män när det kommer till exempelvis arbete och utbildning eller offentliga uppdrag. Olikhetssynen tolkar alltså jämlikhet som att ge kvinnor samma förutsättningar att konkurrera om roller i samhället. Dessa roller är dock genom historien skapade av och för män. Olikhetssynen driver kravet att kön inte ska vara en avgörande faktor vid tillsättandet av positioner inom arbetslivet, men positionerna är utformade så att de är oförenliga med att parallellt uppfostra barn. Kvinnor diskrimineras därför trots allt vid tillsättandet till positioner inom arbetslivet då män vid utformandet av dessa inte behövt ta hänsyn till barnuppfostran. Denna oförenlighet mellan barnuppfostran och lönearbete bidrar till ojämställdhet då kvinnor i större utsträckning blir ekonomiskt straffade och därmed beroende av sina män (ibid, s. 239-240).

Ojämställdheten bygger alltså på etablerade maktstrukturer och bevisligen, anser många, är lösningen inte att avskaffa diskrimineringen utan att omdefiniera makten. Elizabeth Gross menar att kvinnor måste vara fria att omdefiniera sina sociala roller och att ordet jämlikhet därför är en felaktig beskrivning av feminismens mål, hon menar snarare att just autonomi är det enskilda målet. Gross stödjer den jämställda autonomiprincipen när hon menar att autonomi förutsätter rätten att få forma och se sig själv på det sätt man vill. Att godta eller förkasta normer och kriterier efter hur väl de passar in på sitt eget livsprojekt. Tvärt emot menar hon att jämlikhet, eller jämställdhet, förutsätter att man jämför sig med en given måttstock och att någon norm är förutbestämd och inte kan ifrågasättas. Kampen för jämlikhet syftar alltså till att man godtar en given norm och försöker anpassa sig till den, medan kampen för autonomi snarare syftar till rätten att förkasta den givna normen och möjligheten att skapa nya (ibid, s. 245-246).

Johanna Möllerström och Carolin Dahlman argumenterar i sin bok *Frihet och Feminism* för den liberala feminismen. Även de menar på att samhället är byggt på manliga strukturer som måste brytas ner för att varje individ ska vara fri. De menar att en feminist för frihet värnar om frihet och respekt för varje individ och dess livsval. Det innebär inte att statens offentliga makt ska bli ännu större eller att kvinnor ska ges företräde med statens hjälp. Tvärt om menar de att statens

intrång har låst fast dessa strukturer och gjort människan mindre fri. Hade människan varit fri, menar de, hade förändringen troligen gått fortare mot ett mer jämställt samhälle (Möllerström & Dahlman 2003, s. 55-58).

4 Analys

Två partier som idag profilerar sig som individualistiska partier, som bedriver liberal familjepolitik och som båda arbetar för ett mer jämställt samhälle (liberalerna 1; 2 2018; kristdemokraterna 1; 2, 2018) kan alltså anses följa den jämställda autonomiprincipen (Rothstein 2010, s. 44). Den tidigare presenterade jämställda autonomiprincipen omfattar en uppsättning krav på statens förhållande till medborgaren för att säkerställa statens moraliska neutralitet och medborgarens autonomi vid dennes val av egna livsprojekt. Vidare kommer de båda partiernas ställningstaganden i frågan angående pappamånader analyseras utifrån den jämställda autonomiprincipen för att undersöka om pappamånader kan rättfärdigas som ett medel för att möjliggöra för varje individs autonomi enligt den jämställda autonomiprincipen.

4.1 Pappamånader möjliggör individens autonomi

Liberalerna, tidigare kallade Folkpartiet, är det individualistiska parti som varit med och infört de nu gällande tre pappamånaderna (liberalerna 1, 2018). De argumenterar för att ett icke jämställt uttag av föräldraförsäkringen bidrar till att kvinnors karriärmöjligheter, löneutveckling och pension påverkas negativt. Även kvinnor som väljer att inte skaffa barn drabbas negativt av den rationella diskriminering arbetsgivare bedriver i tron att den kvinna de anställer kommer vara borta från arbetet mer än en man (Nordlund m.fl. 22-06-2015). Trots att det lagstiftats emot diskriminering vid anställning till lönearbeten är arbetsplatser i grunden skapade av och för män i ett samhälle där kvinnor är ansvariga för hemmet. Barnuppfostran och arbetsliv går därför sällan hand i hand och är svårt att kombinera (Kymlicka 1990, s. 240). Likt den feministiska forskaren Elizabeth Gross som menar att lösningen inte är att lagstifta mot diskriminering utan att omdefiniera makten (ibid. s. 245), anser Liberalerna att jämställdhet inte kommer av sig själv utan kräver medvetna politiska insatser, likt pappamånader, för att makten ska omdefinieras. Birgitta Ohlsson menar att pappamånaderna har givit resultat då allt fler pappor väljer att stanna hemma med sina barn vilket har ökat kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden (Ohlsson 11-11-2015).

Den jämställda autonomiprincipen menar på att varje medborgare ska ha möjlighet att välja och genomföra sina egna livsprojekt och att staten ska förbli neutral vid medborgarens val av livsprojekt (Rothstein 2010, s. 56). Enligt liberalerna är kvinnor inte autonoma enligt den jämställda autonomiprincipen då de rationellt diskrimineras på arbetsmarknaden till följd av de rådande maktstrukturerna, men att dessa maktstrukturer sakta luckras upp i och med

pappamånaderna (Ohlsson 11-11-2015). Rothstein menar även i hans definition av autonomiprincipen att ett livsprojekt inte kan anses vara autonomt om det inte visat sig vara njutbart (Rothstein 2010, s. 62). Att kvinnors ekonomiska situation får livslånga konsekvenser till följd av att ha valt att ta ut majoriteten av föräldraledigheten och därmed i förlängningen bli ekonomiskt beroende av sina män kan därför anses inte vara njutningsbart och därmed inte vara ett autonomt valt livsprojekt. Liberala ungdomsförbundet (LUF) anser att det är föräldraförsäkringens nuvarande form som reproducerar dessa ojämlikheter och att det är oacceptabelt att välfärdsystemet bidrar till dessa löneskillnader (Nordlund m.fl. 22-06-2015). Rawls rättvisepincip menar han ska appliceras på politiska, ekonomiska och sociala institutioner för att säkerställa varje medborgares frihet och jämlikhet i ett modernt demokratiskt samhälle, likt den svenska välfärdsstaten (Rawls 1992 s. 194). Att dagens svenska föräldraförsäkring som är utformad av staten reproducerar ojämlikheter och löneskillnader kan därför inte anses vara godtagbar enligt Rawls rättvisepincip. Samtidigt menar Rawls med sin rättvisepincip också att varje medborgares rätt till lika friheter går före medborgarnas sociala och ekonomiska ojämlikheter, och att friheten endast kan begränsas i syftet att öka friheten. Dock är ojämlikheter endast tillåtna om de även gynnar de sämst ställda (ibid. 194). Att kvinnors ekonomiska situation försämras när de skaffar barn och därmed får sämre möjligheter i arbetslivet menar Liberalerna är ett tecken på att de maktstrukturer samhället är byggt på möjliggöra för mäns frihet men inskränker på kvinnans frihet. Det är kön snarare än ekonomiska faktorer som avgör vem som stannar hemma längre när barnen är små (Nordlund m.fl. 22-06-2015).

LUF menar vidare att föräldraförsäkringen är valfri som varje förälder inte behöver ta del av (ibid). Föräldrar är därför fria att själva bestämma över sina liv och sin föräldraledighet och följer därmed Rawls rättvisepincip med frihet som första prioriteringsordning. En individualiserad föräldraförsäkring där ett visst antal dagar är reserverade för varje förälder menar Liberala Kvinnor är en förutsättning för att inte cementera traditionella könsnormer vilka producerar ojämställdhet och enligt Rawls, ojämlikhet (Jakobson 22-11-2015). Det kan därför argumenteras att en helt individualiserad föräldraförsäkring därmed uppfyller Rawls rättvisepincip där frihet är första prioritet så länge det leder till ökad frihet och till ökad jämlikhet (Rawls 1992, s. 191). Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering menar att om pappor tog ut en extra månad av föräldraledigheten skulle kvinnors löner öka med sex procent (Nordlund m.fl. 22-06-2015) som ett resultat av att kvinnor och män fick mer lika möjligheter på arbetsmarknaden. En individualiserad föräldraförsäkring skulle därmed även uppnå kravet på lika möjligheter enligt Rawls (Rawls 1992, s. 191).

Rawls menar genom differensprincipen att ingen förtjänar att gynnas av de naturgivna begåvningar denna tilldelats, till exempel kön, så länge det inte även gynnar de som tilldelats mindre naturgivna begåvningar (Kymlicka 1990, s. 65). Löneskillnaderna mellan kvinnor och män ökar när de väljer att skaffa barn och år 2015 var lönegapet mellan män och kvinnors livsinkomst 3,6 miljoner kronor (Nordlund m.fl. 22-06-2015), vilket tyder på att män gynnas av sitt kön, vilket är oförenligt med differensprincipen och därmed den jämställda

autonomiprincipen. Dworkin menar enligt differensprincipen att ojämlikheter är rättfärdigade om alla har samma förutsättningar att skaffa sig de resurser de önskar (Kymlicka 1990, s. 85). Liberalerna menar att kvinnor och män är relativt jämställda fram till dess att de skaffar barn, därefter växer löneskillnaderna vilket innebär att de inte längre har samma möjligheter att skaffa sig de resurser de önskar (Nordlund m.fl. 22-06-2015) och därmed inte står emot Dworkins avundsjukeprov. Dworkin menar då att enligt en rättvis process väljer människor att avsäga sig en del av sin inkomst som en försäkring mot dessa orättvisor som uppstår till följd av naturgivna handikapp, i detta fall kön (Kymlicka 1990, s. 88). Enligt Olikhetssynen kan föräldraförsäkringen vara en sådan försäkring som tillfaller kvinnor när de skaffar barn (ibid. s. 239). Samtidigt menar Elizabeth Gross att just denna olikhetssyn som ett medel att öka jämlikheten just föder ojämställdhet (ibid. 245) och likt Liberala Kvinnor menar, cementerar könsnormer som i längden försämrar kvinnors ekonomiska situation och därmed frihet och möjligheter (Jakobson 22-11-2015).

Birgitta Ohlsson skriver att somliga anser att pappamånader inskränker individens frihet, medan hon själv menar att pappamånader är de politiska insatser som krävs för ett jämställt samhälle (Ohlsson 11-11-2015). Dworkins princip om lika omtanke och respekt lägger ingen vikt i hur omfattande staten ska vara gällande omfördelningspolitik men menar att statens uppgift är att se till att varje medborgare ska ha möjlighet att välja och förverkliga sitt eget livsprojekt utan att det förhindrar någon annans. Dworkin menar också att staten inte ska omfördela resurser ojämnt bara för att somliga anses värda mer än andra (Rothstein 2010, s. 45). Liberalernas ställningstagande i frågan om pappamånader kan därför anses vara högst förankrat i Dworkins princip om lika omtanke och respekt. Liberalerna har som mål att föräldrar ska dela helt lika på föräldraförsäkringen (liberalerna 1, 2018) och LUF driver aktivt frågan om en helt individualiserad föräldraförsäkring (Jakobson 22-11-2015). Att staten aktivt fördelar dagarna jämnt mellan föräldrarna eller inför pappamånader inskränker därför inte på Dworkins princip då staten kan vara väldigt omfattande så länge staten agerar med lika omtanke och respekt. Ingen medborgare ska få mer resurser än någon annan och en individualiserad föräldraförsäkring är därför rättfärdigad. Samtidigt kan det argumenteras att kvinnors val av livsprojekt förhindras till följd av de konsekvenser en lång föräldraledighet medför. De traditionella könsnormerna möjliggöra i större utsträckning för män med barn att skapa sig en karriär med större löneutveckling än för kvinnor med barn. Genom en helt individualiserad föräldraförsäkring som är valfri att använda eller inte och genom möjligheten att välja att stanna hemma längre men utan försäkring förhåller sig staten neutral till valet av livsprojekt men behandlar samtliga medborgare med lika omtanke och respekt (Rothstein 2010, s. 45).

En förutsättning för den jämställda autonomiprincipen enligt Rothstein är även att staten ska tillhandahålla fullständig information om konsekvenserna av olika val av livsprojekt och kan därmed guida medborgare till att välja livsprojekt som i slutändan kan anses vara njutbara (Rothstein 2010, s. 62). Genom att begränsa föräldraförsäkringen till ett visst antal dagar per förälder kan

det argumenteras att staten försöker guida medborgarna till njutningsbara livsval samtidigt som valet fortfarande är fritt för föräldrarna att fatta beslut om.

Liberalerna anser att det är individen som är den enskilda byggstenen, inte kollektivet liksom familjen (Nordlund m.fl. 22-06-2015). Den jämställda autonomiprincipen anser detsamma. I dagens samhälle kan kvinnor inte anses autonoma då många hindras att fullfölja sina autonomt valda livsprojekt till följd av de könsnormer och maktstrukturer samhället är byggt på. Dessa strukturer måste brytas ner för att varje medborgare de facto ska vara autonom. Enligt liberalerna är pappamånader ett rättfärdigat verktyg för att uppnå detta då traditionella könsnormer bryts ner när pappor tar ut mer av föräldraförsäkringen och kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden ökar. Är en medborgares autonomt valda livsprojekt att antingen vara hemma mer eller inte vara hemma alls är medborgaren fortfarande fri att välja detta livsprojekt, men staten har tagit ansvar för att guida medborgaren till vad som är ett njutbart livsprojekt med facit i hand utan att aktivt ha tagit ställning i värderingsfrågor.

4.2 Pappamånader hindrar individens autonomi

När förslaget om att införa fem pappamånader kom var kritiken som högst från det individualistiska partiet Kristdemokraterna. Kristdemokraterna vill avskaffa samtliga pappamånader då de anser att dessa inskränker föräldrarnas självbestämmanderätt (Busch Thor 06-07-2018). De menar att kvinnor och män ska ha lika förutsättningar att forma sina liv efter deras egna önskemål och att det är just förutsättningarna som ska vara i fokus, inte utfallet. Det innebär att staten måste ha acceptans för att varje familj väljer att forma sin vardag olika (kristdemokraterna 1, 2018). Enligt Dworkins princip om lika omtanke och respekt innebär just respekt att staten ska förhålla sig neutralt till olika val av livsprojekt och inte lägga någon värdering i vad som är ett gott liv för varje medborgare. Principen om lika respekt menar att statens uppgift är att ge varje individ förutsättningarna att fullfölja sitt valda livsprojekt (Rothstein 2010, s. 45), likt även Busch Thor menar. Kristdemokraterna menar att staten ska underlätta för varje familj att kunna kombinera familjeliv och arbetsliv genom att öka familjens flexibilitet (kristdemokraterna 1, 2018) och inte genom att stänga in föräldrar i toppstyrda ramverk (Busch Thor 28-08-2018). Dworkin menar fortsättningsvis att staten inte får söka hindra eller begränsa en medborgares val av livsprojekt (Rothstein 2010, s. 45), vilket Kristdemokraterna anser att pappamånader gör. En del mammor vill stanna hemma så länge som möjligt, en del pappor vill det samma. Andra föräldrar vill inte vara hemma alls. Kristdemokraterna menar att det inte är upp till politiker att avgöra vad som är bäst för varje familj, det är upp till föräldrarna själva (Busch Thor 29-12-2017). Dworkin menar vidare att just för att den autonoma principen begränsar statens inflytande över individens moraliska åsikter om ett gott livsprojekt, så stärks känslan av gemenskap i samhället (Dworkin 1992, s. 208). Rawls menar samtidigt att försök till att skapa en gemensam moral för samhället endast kan uppnås genom statligt tvång, vilket

Ebba Busch Thor menar att staten gör genom att använda pappamånader som ett redskap för tvångskvotering (Busch Thor 06-07-2018).

Kristdemokraterna menar att riktig jämställdhet är att män liksom kvinnor har lika rättigheter och skyldigheter (Busch Thor 28-08-2018). Samtidigt uppmärksammar Kristdemokraterna att kvinnor och män idag inte har samma förutsättningar att forma sina liv efter egna önskemål. De ekonomiska skillnaderna mellan kvinnor och män är uppenbara (Busch Thor 28-08-2018) och enligt Dworkins differensprincip har de därför inte samma förutsättningar som män att skaffa sig önskvärda resurser vilket därför inte skulle stå mot avundsjukeprovet. (Kymlicka 1990, s. 85). Dagens samhälle är byggt på gamla strukturer där arbete och familjeliv sällan gick hand i hand och kvinnor idag tvingas anpassa sig efter en omodern arbetsmarknad (Busch Thor 07-08-2018). Liksom Elizabeth Gross menar ämnar dagens insatser för ökad jämställdhet att anpassa kvinnor till en manligt byggd struktur. Det verkliga arbetet bör, enligt Gross, syfta till att bryta ner dessa strukturer för att forma nya där kvinnor är naturliga deltagare på sina egna villkor (Kymlicka 1990, s. 245). Kristdemokraterna menar att kvinnors val ska respekteras liksom mäns och inte skuldbeläggas oavsett om de väljer att avstå yrkeslivet under en period eller överlåta merparten av föräldraledigheten på sina män (Busch Thor 28-08-2018)

Idag hyllas heltidsarbete som ideal och kvinnor hetsas tillbaka till yrkeslivet så snart som möjligt efter att de har fått barn. Samtidigt visar statistik från försäkringskassan att antalet sjukskrivningar fördubblas bland kvinnor jämfört med män två år efter att de fått sitt andra barn och att det högsta antalet sjukskrivningar sker bland kvinnor med högre kvalificerade arbeten än sina män och där föräldraledigheten delades lika. Kristdemokraterna menar därför att pappamånader snarare försämrar förutsättningarna för kvinnor än förbättrar dem då sjukskrivningar om något får konsekvenser för kvinnors löneutveckling och karriärmöjligheter (Busch Thor 07-08-2018). De liberala feministerna Johanna Möllerström och Carolin Dahlman menar på att statens intrång, med insatser likt pappamånader, har gjort människan mindre fri och låst fast de strukturer som skapar ojämställdhet. Hade människan varit fri från statens tvång hade förändringarna troligen gått fortare (Möllerström & Dahlman 2003, s. 55-58) och inte bidragit till de negativa konsekvenser pappamånader nu för med sig.

Enligt Rawls rättvisepincip har individens frihet högsta prioritet. Friheten får bara begränsas i syfte att öka friheten (Rawls 1992, s. 191). Kristdemokraterna argumenterar att pappamånader inskränker familjens självbestämmanderätt. Idag ser alla familjer olika ut och har olika förutsättningar för att få ihop sin vardag men istället för att öka flexibiliteten för att passa varje familj skärps reglerna och föräldraförsäkringen blir ett redskap för tvångskvotering och ett statligt påtryckningsmedel (Busch Thor 06-07-2018). Rawls ämnar med sin rättvisepincip att skapa riktlinjer för hur politiska institutioner ska säkerställa varje medborgares frihet och jämlikhet och vilka kan godtas av alla, oavsett moralisk ståndpunkt (Rawls 1992, s. 194), Kristdemokraterna menar att pappamånader snarare gör motsatsen när denna statliga insats inskränker familjens självbestämmanderätt samtidigt som den försvårar för kvinnor.

Rawls frihetsprincip menar alltså att friheten bara får begränsas med syftet att öka friheten (ibid. s. 191), liksom att pappamånader minskar mäns frihet att välja fritt med syftet att öka kvinnors frihet. Kristdemokraterna menar att pappamånader snarare har motsatt effekt. Försäkringskassan har konstaterat att allt fler dagar brinner inne som ett resultat av att pappor tar ut allt mindre av sina reserverade dagar. Många kvinnor väljer då att stanna hemma obetalt för att säkra barnens trygga start i livet. Detta får värre konsekvenser för kvinnor än om föräldraledigheten inte delas lika (Busch Thor 29-12-2017). Detta påverkar även kvinnors rätt till lika möjligheter, enligt Rawls rättvis princip. Rawls menar även att ojämlikhet är tillåtet om det gynnar de sämst ställda (Rawls 1992, s. 194). Kristdemokraterna anser att försök till att göra föräldraförsäkringen helt jämställd får motsatt effekt och snarare bidrar till större ojämlikhet där kvinnor allt mer förlorar sin autonomi. I fallet om föräldraförsäkring måste alltså ojämlikhet vara tillåten, enligt Kristdemokraterna, då försök till jämlikhet får motsatt effekt. Frihet, enligt Rawls rättvis princip, måste därför vara det värde som prioriteras högst enligt Kristdemokraterna för att säkra varje individs autonomi (Busch Thor 07-08-2018).

Den jämställda autonomiprincipen menar att varje individ ska ha lika möjligheter att välja och genomföra sina egna livsprojekt. Statens uppgift är att möjliggöra detta för varje individ utan att en persons livsprojekt hindrar någon annans (Rothstein 2010, 45). Kristdemokraterna menar att pappamånader förhindrar, snare än möjliggör, för medborgarna att forma sina egna liv och fullfölja sina valda livsprojekt. Är en förälder, mamma eller pappa, egenföretagare eller av andra anledningar inte har möjlighet att ta ut sin del av föräldraledigheten brinner dagarna inne och föräldraledigheten förkortas (Busch Thor 29-12-2017). Med pappamånader bestämmer även staten hur länge en kvinna får amma sitt barn. I fallet av fem pappamånader måste amningen vara avslutad efter nio månader då kvinnans föräldraledighet är förbrukad (Busch Thor 29-12-2017). Pappamånader förhindrar alltså, enligt Kristdemokraterna, varje individs livsprojekt istället för att möjliggöra för det. Genom en ökad flexibilitet menar de att föräldraförsäkringen kan anpassas för att passa varje familjs unika behov och livsprojekt (Busch Thor 06-07-2018).

Kristdemokraterna anser att staten bevisligen inte förhåller sig neutrala i värdefrågor när det kommer till pappamånader. Staten har tagit värdemässig ställning för att varje familj ska dela föräldraledigheten lika mellan sig och ser jämställdhet som det högsta målet, oavsett konsekvenser. Men enligt Kristdemokraterna är pappamånader ett statligt påtryckningsmedel och ett verktyg för tvångskvotering som främst drabbar kvinnor negativt. Genom att förhindra individens frihet inskränker pappamånader på den jämställda autonomiprincipen vilket får konsekvenserna av en förvärrad situation för kvinnor. Kristdemokraterna uppmärksammar att skillnader kvarstår mellan män och kvinnor som ett resultat av de maktstrukturer samhället är byggt på. Men genom pappamånader tvingas kvinnor snarare vara hemma obetalt när pappamånaderna brinner inne vilket ytterligare förvärrar kvinnors situation. Många kvinnor som försöker anpassa sig till den manligt byggda struktur samhället vilar på och kombinerar arbetsliv och familjeliv efter dessa premisser vilket resulterar i höga

sjukskrivningstal. Kristdemokraterna anser att föräldraförsäkringen måste vara flexibel för att kunna passa varje familjs unika behov. Kvinnors friheter och rättigheter ska respekteras liksom mäns och staten måste därför förhålla sig neutral till varje individs moraliska val. Autonomiprincipen menar att statens enda uppgift är att möjliggöra för varje individs livsprojekt och se till att det inte förhindrar någon annans. Kristdemokraterna anser därför att pappamånader inte kan rättfärdigas som ett medel för att möjliggöra för varje individs autonomi enligt den jämställda autonomiprincipen då de menar att pappamånader stänger in individer i toppstyrda ramverk och där individen inte längre kan ses som autonom samtidigt som pappamånader leder till en ytterligare försvårad situation för kvinnor.

5 Slutsats

5.1 Slutdiskussion

Föräldraförsäkringen infördes år 1974 med syftet att möjliggöra för mammor och pappor att vara hemma med sina barn medan de var små och samtidig ha möjligheten att komma tillbaka till sitt arbete efter att föräldraledigheten är över. Vid ett antal reformer har de så kallade pappamånaderna införts med syftet att göra uttaget av föräldraförsäkringen mer jämställd. Kvinnor tar än idag ut långt mycket mer av föräldraledigheten jämfört med män vilket distanserar kvinnor mer från arbetsmarknaden. Kvinnor får därför sämre karriärmöjligheter, lägre löneutveckling och sämre pensioner jämfört med män. Grunden anses ligga i de maktstrukturer samhället är byggt på där arbetslivet och familjelivet sällan går hand i hand och där kvinnan traditionellt sett är ansvarig för hemmet. Kvinnan anses därför vara mindre fri att forma sitt liv efter sina egna önskemål (prop. 2014/15:124, s. 6). Två individualistiska partier som bedriver liberal familjepolitik och som båda uttalat strävar efter jämställdhet mellan könen, Liberalerna och Kristdemokraterna, har skilda uppfattningar om pappamånader verkligen leder till jämställdhet i den mån det möjliggör för varje individs autonomi (liberalerna 1, 2018; kristdemokraterna 2, 2018).

Den jämställda autonomiprincipen är byggt på ett antal principer formade av individualistiska teoretiker och kompletteras med ett feministiskt filter. Den jämställda autonomiprincipen menar att varje individ ska vara fri att själv välja och fullfölja sina autonomt valda livsprojekt. Staten ska förhålla sig neutral till individens val av livsprojekt och endast syfta till att möjliggöra för varje individ att fullfölja sitt livsprojekt utan att det hindrar någon annans (Rothstein 2010, s. 45). Individens autonomi är autonomiprincipens egenvärde och endast statliga medel som leder till varje individs autonomi är rättfärdigade. Arbetets syfte är därför att redogöra för om pappamånader är ett rättfärdigat medel för att möjliggöra för varje individs autonomi enligt den jämställda autonomiprincipen.

Liberalerna menar att det är kön snarare än ekonomi som påverkar vem av föräldrarna som stannar hemma med sina barn och att det är stereotypa könsnormer som bidrar till att just kvinnan blir den som tar på sig störst ansvar för hemmet (Nordlund m.fl. 22-06-2015). Om staten ska vara neutral vid individens val av livsprojekt, enligt den jämställda autonomiprincipen, måste staten skapa likvärdiga förutsättningar för alla att kunna fullfölja sina livsprojekt (Rothstein 2010, s. 45). Liberalerna menar att pappamånader bryter ner de könsnormer som binder kvinnan till hemmet och är ett statligt medel för att skapa likvärdiga förutsättningar för män och kvinnor att själva forma sina liv (Ohlsson 11-11-2015). Kristdemokraterna, å andra sidan, menar att pappamånader stänger in

individer i toppstyrda ramverk och hindrar familjer att själva välja hur de vill forma sin vardag (Busch Thor 06-07-2018).

Liberalerna menar att fram till att kvinnor och män skaffar barn råder relativt lika förutsättningar på arbetsmarknaden men sedan ökar löneskillnaderna och 2015 skilde sig män och kvinnors livsinkomster med 3,6 miljoner kronor. Den jämställda autonomiprincipen menar att ett livsprojekt inte kan anses vara autonomt om det inte varit njutbart när det väl är genomfört. Statens uppgift är därför att erbjuda fullständig information om konsekvenserna av ett livsprojekt så att detta kan överges efter vidare eftertanke (Rothstein 2010, s. 62). Liberalerna menar att pappamånader guidar individen till att fatta det beslut som inte drabbar kvinnor ekonomiskt negativt. De menar också att föräldraförsäkringen är valfri och kan därför avstås om det inte passar en individs livsprojekt (Nordlund m.fl. 22-06-2015). Kristdemokraterna menar snarare att staten genom pappamånader tar moralisk ställning i värdefrågor, vilket är oförenligt med den jämställda autonomiprincipen, då staten genom påtryckningsmedel försöker forma varje familjs vardag. Kristdemokraterna menar att vissa föräldrar, mammor som pappor, vill vara hemma så mycket som möjligt, andra inte alls. Det ska aldrig vara upp till staten att bestämma över vad som är rätt för varje familj, det ska vara upp till familjen själv (Busch Thor 29-12-2017).

John Rawls understryker i sin rättvisepincip att staten aldrig kan söka ta ställning i vad som är ett moraliskt gott liv. Hans rättvisepincip som en del av den jämställda autonomiprincipen ämnar endast appliceras på politiska, ekonomiska och sociala institutioner. I Rawls rättvisepincip där frihet är första prioritet kan friheten bara begränsas med syftet att öka friheten. Samtidigt är ojämlikheter endast tillåtet om det även gynnar de sämst ställda (Rawls 1992, s. 191). Liberalerna har varit med och infört de nuvarande tre pappamånaderna och har som fortsatt mål att uttaget av föräldraförsäkringen ska vara helt jämställt, trots att de nu valt att lägga ytterligare kvotering på is (liberalerna 1, 2018). De menar att valet att ta ut sin del av föräldraförsäkringen fortsatt är fritt men att det ojämställda uttag som idag råder medför negativa konsekvenser för kvinnor och är därför inte rättfärdigat (Nordlund m.fl. 22-06-2015). Kristdemokraterna menar att pappamånader begränsar familjers möjligheter att anpassa sina liv efter vad som passar dem. De menar att varje familj har unika förutsättningar och möjligheter. Är en av föräldrarna exempelvis egenföretagare eller av andra orsaker inte har möjlighet att ta ut sin del av föräldraledigheten brinner dagarna inne (Busch Thor 29-12-2017). Många, framförallt kvinnor, väljer därför att stanna hemma obetalt och oförsäkrade, för att ge sina barn den trygga start i livet de förtjänar. Detta får långt större negativa konsekvenser jämför med ett ojämnt uttag av föräldraförsäkringen (Busch Thor 29-12-2017). Kristdemokraterna menar därför att pappamånader både inskränker på individens rätt till frihet och försämrar ytterligare för kvinnor.

Kristdemokraterna menar vidare att kvinnor och män ska ha lika rättigheter och skyldigheter och kvinnors val måste respekteras på samma sätt som mäns. Idag hetsas kvinnor tillbaka till arbetsmarknaden då heltid hyllas som ideal. En del kvinnor vill vara hemma länge och andra vill överlåta hela föräldraledigheten på sina män (Busch Thor 28-08-2018). Ronald Dworkin menar med sin princip

om lika omtanke och respekt att staten aldrig får söka uppmuntra eller hindra någons val av livsprojekt bara för att majoriteten anser något mer önskvärt. Varje medborgare ska behandlas likvärdigt med varje annan medborgare och individens rättigheter står alltid över kollektivets målsättningar (Rothstein 2010, s. 48). Liberalerna menar att deras uppgift som liberaler är att möjliggöra för varje individ att ha samma förutsättningar när de gör sina val. Idag reproducerar föräldraförsäkringen i sin nuvarande form ojämställdhet. LUF som vill se en helt individualiserad föräldraförsäkring menar att individen är den enskilda byggstenen, inte kollektivet som familjen (Nordlund m.fl. 22-06-2015). Dworkin säger heller inget om hur omfattande staten ska vara så länge staten förhåller sig neutral och varje medborgare behandlas likvärdigt med alla andra (Rothstein 2010, s. 48).

Enligt differensprincipen som en del av den jämställda autonomiprincipen förtjänar ingen att gynnas av de naturgivna begåvningar man tilldelats, exempelvis kön, om inte alla gynnas av detta. De med ett mindre antal naturgivna begåvningar skulle då inte ha samma möjligheter att skaffa sig önskvärda resurser och samhället skulle då inte stå emot vad Dworkin kallar ”avundsjukeprovet” (Kymlicka 1990, s. 65; 85). Liberalerna menar att dagens utformning av föräldraförsäkringen befäster traditionella könsnormer och bidrar till löneskillnader. Skulle män ta ut en månad mer av föräldraledigheten skulle kvinnors löner öka med sex procent (Nordlund m.fl. 22-06-2015). Pappamånader krävs därför, enligt Liberalerna, för att bryta ner de strukturer som missgynnar kvinnor och gör att män anses ha naturgivna begåvningar (Ohlsson 11-11-2015). Även Kristdemokraterna uppmärksammar att ekonomiska skillnader existerar mellan kvinnor och män till följd av de existerande maktstrukturer som gynnar män (kristdemokraterna 2, 2018). Samtidigt menar de att sedan införandet av pappamånader ökar antalet sjukskrivningar bland kvinnor efter att de fått sitt andra barn. Sjukskrivningarna är som flest bland kvinnor som har högre kvalificerade yrken jämfört med sina män och där föräldraledigheten delats lika. Kvotering likt pappamånader försvårar snarare för kvinnor än att hjälpa dem (Busch Thor 07-08-2018).

Enligt den så kallade Olikhetssynen kan män och kvinnor behandlas olika i syfte att ge kvinnor samma förutsättningar som män. Samtidigt menar feministen Elizabeth Gross att försök till jämställdhet syftar till att anpassa kvinnor till en manligt konstruerad värld. Gross menar att politiska insatser snarare ska syfta till autonomi för alla, kvinnor liksom män. Gamla strukturer kan därför vara fritt att förkasta för att forma nya strukturer. Först då är alla verkligen autonoma (Kymlicka 1990, s. 239; 245). Kristdemokraterna menar att verklig jämställdhet är att respektera kvinnors livsval liksom mäns och att kvinnor ska ha samma rättigheter och skyldigheter som män. Oavsett om det är att ta ut hela föräldraförsäkringen själv eller föra över majoriteten till sin man. Kristdemokraterna menar vidare att dagens samhälle är byggda på gamla strukturer där kvinnor tvingas anpassa sig till en omodern arbetsmarknad (Busch Thor 07-08-2018). Liberalerna menar snarare att dessa strukturer endast kan brytas genom medvetna politiska insatser och att pappamånader redan gett

resultat. Allt fler män tar ut mer av föräldraledigheten vilket ökat kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden (Ohlsson 11-11-2015).

5.2 Slutsats

Den jämställda autonomiprincipens egenvärde är autonomi, det vill säga att varje individ ska vara fri att själv välja och genomföra sitt autonomt valda livsprojekt. Autonomi är alltså gott i sig, oavsett utomstående omständigheter. Statens enda uppgift är att möjliggöra för varje medborgares autonomi utan att den hindrar någon annans. Enligt den konsekvensetiska premissen den jämställda autonomiprincipen syftar till ska konsekvenserna av statliga insatser alltså alltid leda till ökad autonomi för varje medborgare samt följa de krav den jämställda autonomiprincipen står för. De principer som formar den jämställda autonomiprincipen ger riktlinjer till handling och är i många fall föremål för tolkning. Sällan ger principerna handfasta regler om hur något ska utföras. Så länge kraven principerna står för uppfylls är ett handlande rättfärdigt om det leder till samtliga individers autonomi.

I debatten angående pappamånader är tolkningsfriheten av den jämställda autonomiprincipen tydlig. Kristdemokraternas ställningstagande i frågan om pappamånader kan rättfärdigas då de argumenterar utifrån de premisser den jämställda autonomiprincipen står för och deras åsikter angående vad staten bör ha för förhållande till medborgaren stöds av den jämställda autonomiprincipen. Samtidigt gör Liberalerna det samma och deras åsikter stöds likväl av den jämställda autonomiprincipen. Båda partiernas ställningstagande i frågan om pappamånader och deras åsikt om vad staten bör göra för att säkra medborgarens autonomi rättfärdigas alltså av den autonoma jämställdhetsprincipen. Skillnaden partierna mellan är den vikt de lägger vid det instrumentella värde som ska möjliggöra egenvärdet autonomi. Liberalerna menar att jämställdhet som instrumentellt värde är det främsta medlet för att säkra en individs autonomi. Kristdemokraterna menar att detta i många fall snarare försvårar för kvinnor. Kristdemokraterna argumenterar istället för att frihet som instrumentellt värde snarare säkerställer varje individs autonomi. Samtidigt ger de inga handfasta förslag på hur de maktstrukturer som låser fast kvinnor i traditionella könsnormer ska brytas ner. Båda partiernas argument faller alltså på den jämställda autonomiprincipens konsekvensetiska mål. Båda partiernas argument syftar till att säkerställa individens autonomi, men ingen av dem kan bevisa de faktiska konsekvenserna av deras åsikt. Det ena partiets argument motbevisas genomgående av det andras. Den jämställda autonomiprincipens konsekvensetiska mål är egenvärdet autonomi och den politiska debatten syftar till frågan om vilket instrumentellt värde som möjliggör detta. Frågan om pappamånader är ett rättfärdigt medel för att möjliggöra för varje individs autonomi enligt den jämställda autonomiprincipen kräver alltså en konsekvens, en bevisad effekt av pappamånader, för att kunna besvaras.

6 Referenser

6.1 Litteratur

- Badersten, Björn, 2006. *Normativ metod: att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlman, Carolin & Johanna Möllerström, 2003. *Frihet och feminism*. Stockholm: Timbro förlag.
- Dworkin, Ronald, 1989. "Liberal community" i Shlomo Avineri & Avner de-Shalit (red.) *Communitarianism and individualism*. New York: Oxford University Press, s. 205-223.
- Kymlicka, Will, 1990. *Modern politisk filosofi: en introduktion*. Falun: Nya Scandbook.
- Rawls, John, 1985. "Justice as fairness: political not metaphysical" i Shlomo Avineri & Avner de-Shalit (red.) *Communitarianism and individualism*. New York: Oxford University Press, s. 186-204.
- Rothstein, Bo, 2010. *Vad bör staten göra?: Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*. Stockholm: SNS förlag.

6.2 Internetkällor

- Liberalerna 1, 2018. *Jämställdhet och feminism*. Liberalerna, november 2018. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.liberalerna.se/politik/liberal-feminism/>. Hämtdatum: 2018-11-26
- Liberalerna 2, 2018. *Föräldraförsäkring*. Liberalerna, november 2018. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.liberalerna.se/politik/foraldradorsakring/>. Hämtdatum: 2018-11-26.
- Kristdemokraterna 1, 2018. *Familj*. Kristdemokraterna, november 2018. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://kristdemokraterna.se/familj/>. Hämtdatum: 2018-11-28.
- Kristdemokraterna 2, 2018. *Jämställdhet*. Kristdemokraterna, november 2018. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://kristdemokraterna.se/jamstalldhet/>. Hämtdatum: 2018-11-28.

6.3 Offentliga dokument

- Motion 1973:1687 med anledning av prop. 1973:47. Angående förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen. Nils Carlshamre m.fl. (m).
- Motion 2014/15:646. Pappamånader.
- Proposition 1973:47. Angående förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen.
- Proposition 2014/15:124. En mer jämställd föräldrapenning.

6.4 Tidningar

- Busch Thor, Ebba, 2017. ”Politiker ska inte få styra över din amning”. Aftonbladet. 2017-12-29. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/zLgqmq/politikerna-ska-inte-fa-styra-over-din-amning>. Hämtdatum: 2018-11-28.
- Busch Thor, Ebba, 2018. ”Ebba Busch Thor: Så ska kvinnor få mer makt”. Dagens Industri. 2018-08-28. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.di.se/debatt/debatt-sa-ska-kvinnor-fa-mer-makt/>. Hämtdatum: 2018-11-28.
- Busch Thor, Ebba, 2018. ”Stoppa kvoteringen i föräldraförsäkringen”. Expressen. 2018-07-06. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.expressen.se/debatt/enhalsning-till-alla-kvoteringsivrare/>. Hämtdatum: 2018-11-28.
- Busch Thor, Ebba, 2018. ”Sverige offras på radikalfeminismens altare”. Expressen. 2018-08-07. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.expressen.se/debatt/sveriges-kvinnor-offras-pa-feminismens-altare/>. Hämtdatum: 2018-11-28.
- Holmin, Maria, 2018. ”KD-ledaren: Barn är inte en snuva”. SVT Nyheter. 2018-08-16. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kd-ledaren-barn-ar-inte-en-snuva>. Hämtdatum: 2018-11-28.
- Jakobson, Hanna, 2015. ”Pappamånad delar Folkpartiet”. Expressen. 2015-11-22. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.expressen.se/nyheter/pappamanad-delar-folkpartiet/>. Hämtdatum: 2018-11-26.
- Nordlund, Linda – Josefine Temrell – Anton Wemander Grahm, SVT Nyheter. 2015. ”Folkpartiet ska bli ett feministiskt alternativ”. 2015-06-22. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.svt.se/opinion/article3042339.svt>. Hämtdatum: 2018-11-26.
- Ohlsson, Birgitta, 2015. ”Idag röstar jag för en tredje pappamånad”. Nyheter24. 2015-11-11. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://nyheter24.se/debatt/817366-birgitta-ohlsson-folkpartiet-i-dag-rostar-jag-for-en-tredje-pappamanad>. Hämtdatum: 2018-11-26.
- Olsson, Lova, 2017. ”Liberalerna vill inte ha fler pappamånader”. Sveriges Radio. 2017-10-24. (Elektronisk). Tillgänglig:

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6806321>.

Hämtdatum: 2018-11-26.

Sydsvenskan, 2017. "Björklund: 'Sätt gränser för tolerans'". Nyhetsartikel. 2017-11-18. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.sydsvenskan.se/2017-11-18/bjorklund-satt-granser-for-toleransen>. Hämtdatum: 2018-11-26.

Wikén, Erik, 2017. "Förslag: Antalet öronmärkta pappamånader förlängs från tre till fem". SVT Nyheter. 2017-12-18. (Elektronisk). Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/forslag-for-modernare-foraldrasforakring>. Hämtdatum: 2018-11-26.